

eeuw dat als bemesting over het land werd uitgereden. De conclusie dat het hier vermoedelijk schelpen betreft die werden gebruikt als fiches dan wel betaalmiddel bij gezelschapsspelen werd ook door de vinder als de meest aannemelijke beschouwd. Over dit laatste aspect van de tropische kauri's in Nederland vermeldt Van Benthem Jutting in de afsluiting van haar artikel uit 1955 het volgende dat ik hieronder vanwege het nog steeds informatieve karakter geheel overneem: "Tenslotte wil ik nog met een enkel woord wijzen op het gebruik van kauri's als betaalmiddel bij gezelschapsspelen. Hierover berichtte reeds J.M. Janssen (1886). 'In Zeeland was en is dit nog het geval bij de boerenbevolking. Men geeft aan de Cauri's de naam "keutjes", omdat ze in vorm enige betekenis hebben met een varkenssnuut. Meestal worden 20 keutjes bij 't spel met één cent betaald. (...) Van de secretaresse van de Zeeuwse Vereniging voor Dialectonderzoek, Dr H.C.M. Ghijsen ontving ik hierover nog de volgende inlichtingen: Keutjes zijn goed bekend op Walcheren en in West Zeeuws-Vlaanderen (dus de kuststreek!), daar buiten echter sporadisch (slechts 2 opgaven uit Zuid-Beveland en één uit Noord-Beveland). Zij worden gebruikt als fiches bij het kienspel en bij schimmel (d.i. klok en hamer), dat van ouds op het platteland van Walcheren werd gespeeld. Zij werden geborgen in een 'keutjesdôoze' (St Anna ter Muiden). Behalve keutjes hoort men ook de naam 'varksjes' (Hoofdplaat) en 'zeugjes' (Heinkenszand en Wolfaarsdijk) Bruin gekleurde keutjes (door roest? Of een andere kaurisoort?) worden 'stropiekeutjes' (Souburg en Domburg) genoemd. In Westkapelle is de naam 'basters' bekend, hetgeen een verbastering is van bucio (spaans), buzio (portugees) of bouche (frans) voor deze schelpen. Oude Nederlandse reisverhalen spreken van bougijs, of boesies, of boesjes." (Van Benthem Jutting, 1955: 4-5). Het artikel eindigt met de constatering dat men in Zeeland vroeger klaarblijkelijk over grote voorraden van deze keutjes moet hebben beschikt. Bij mijn literatuuronderzoek naar dit onderwerp is mij opgevallen hoeveel er over dit toch eigenlijk wel erg gedetailleerde onderwerp is geschreven en ook wat een rijke informatiebron

de NMV-bibliotheek voor geïnteresseerden kan zijn. Bovendien is het een boeiend gegeven dat schelpen die verwijzen naar een (zwarte) bladzijde uit de moderne Nederlandse geschiedenis nog steeds -zij het in afnemende mate- aanspoelen op diverse plaatsen aan de Nederlandse kust.

Literatuur

- BENTHEM JUTTING, W.S.S. van, 1955. Vondsten van tropische kauri's in Nederland – *Basteria* 19 (1): 1-6.
- BUIJSE, JAN, 2008. The Shell most often written about: *Cypraea moneta* Linnaeus, 1758 (Gastropoda: Cypraeoidea) – *Club Conchylia Informationen* 39 (1-2).
- EMMER, P.C., 2000. De Nederlandse slavenhandel 1500-1850 – Uitgeverij de Arbeiderspers.
- ERNST, P. VAN, 1958. De weg van de kauri. – *Tijdschrift voor economische en Sociale geografie* 49 (12): 267 - 274.
- FLOK, ALBERT EN PIET VAN PEL, 1990. Kaurivondsten in Nederland. – CB van de NMV 255.
- LINDEMAN, TON, 1998. Gids voor strandfossielen van Cadzand en Nieuwvliet-bad. Haaien- en roggentanden, schelpen, krabben, slangsterren, zoogdierresten. – Geode, contactorgaan van de Nederlandse geologische vereniging, afdeling Amsterdam 30(2).
- LORENTZ JR., FELIX & ALEX HUBERT, 1993. A guide to world-wide Cowries. – Wiesbaden: Verlag Christa Hemmen.
- REGTEREN ALTENA, C.O. VAN, 1937. Bijdrage tot de kennis der fossiele, subfossiele en recente mollusken, die op de Nederlandsche stranden aanspoelen, en hunner verspreiding.
- REINDERS FOLMER – VAN PROOIJEN, C., 2000. Van goederenhandel naar slavenhandel- De Middelburgse Commerce Compagnie 1720-1755. Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen deel 10.

Adres van de auteur

Hopvlinder 8
2317 JN Leiden

NIEUW IN NEDERLAND

Samengesteld door Gerard D. Majoor

***Philine angulata* (Jeffreys, 1867) op het strand bij Monster (Zuid-Holland)**

In juni 2010 werd het strand bij Monster opgehoogd met zand van voor de kust. Direct na de suppletie lagen er dikke banken Zeeboontjes, *Echinocyamus pusillus* (Müller, 1776), bij de vloedlijn. Een excursie leek de moeite waard, gewapend met plastic zakken en stoffer en blik, gezien de gerapporteerde aanwezigheid van minder gewone soorten zoals *Acteon tornatilis* (L., 1758) en *Epitonium clathratulus* (Kanmacher, 1798). De Zeeboontjes lagen er inderdaad, hoewel in aanzienlijk minder dikke banken dan de berichten aangaven. De genoemde soorten leken in eerste instantie niet aanwezig.

Tussen de zeeboontjes lag fijn schelpgruis dat er veelbelovend uitzag – en zo kwam het dat we een uurtje later hijgend door het mulle zand terug naar de auto zeulden, zwaar beladen met zakken zeeboontjes. Het mulle zand zelf was niet door de zee gesorteerd na opspuiten en lag bezaaid met grotere schelpen, vooral veel fossiel uitzijnde *Spisula solida* (L., 1758). Ook hier hebben we verzameld.

De eerste bewerking van het materiaal was voornamelijk gericht op het scheiden van de Zeeboontjes van de rest. Door

flottatie lukte dat gedeeltelijk; het leverde een zeer soortenrijke fijne fractie op. Wat overbleef werd door zeven in fracties gescheiden, die duidelijk minder rijk aan soorten waren.

Na uitzoeken bleken we ongeveer 80 soorten schelpen te hebben verzameld. Naast (sub) recente schelpen vonden we vrij veel fossiel materiaal uit het Eemien [kalkig wit of blauwachtig, o.a. *Venerupis aurea senescens* (Cocconi, 1873), *Bittium reticulatum* (Da Costa, 1778)] en Weichselien [gelig of bruinig, o.a. *Oxyloma* sp., *Pupilla muscorum* (L., 1758), *Columella edentula* (Draparnaud, 1805), een geheel tandenloze *Vertigo* sp.].

De meest opvallende vondst was echter een kleine *Philine* sp., zie fig. 1. Nasporing op het Web (sites: zie onder) leverde al spoedig een naam op: *Philine angulata* (Jeffreys, 1867). De soort wordt gekenmerkt door een duidelijk inbochting in de mondrand, vlak bij de top. De soort komt voor van Noorwegen tot Noordwest Afrika, in de Middellandse Zee en langs de Noordoost Amerikaanse kust tot 160 m diep. Het gevonden exemplaar is 2.4 mm groot, wit van kleur en niet transparant. Het is redelijk gaaf, op de ingedrukte top na, en ziet er vrij recent uit. Het oppervlak is wat versleten aan de buitenzijde: in verse exemplaren bestaat de spiraalsculptuur uit rijen cirkelvormige indrukken, maar in ons exemplaar zijn alleen nog ondiepe groeven te zien op het schelpoppervlak. Voor zover wij kunnen nagaan is dit de eerste vondst van de soort in Nederland.

De zee geeft en neemt...

Door deze vondst werd uiteraard de verzamelaar in ons wakker en weer gingen we naar Monster voor een tweede por-

tie materiaal. De banken Zeeboontjes lagen er nog, hoewel duidelijk dunner dan bij ons eerste bezoek, maar de fijne fractie ontbrak grotendeels. Uiteindelijk hebben we toch nog wat materiaal bijeengeveegd, maar dit bleek later een teleurstelling: er zat weinig interessants in. De les is blijkbaar dat ook voor een malacoloog de zee geeft en neemt. Kort na het opspuiten van het zand lag er een rijke fauna op het strand, maar door de sorterende werking van stroming en getijden bleef daar al heel snel maar weinig van over. Je moet er snel bij zijn.

Over de andere minder gewone vondsten uit dit materiaal volgt nog bericht.

Gebruikte websites

Marine Species Identification Portal.

<http://species-identification.org/index.php>

Hardy's Internet Guide to Marine Gastropods.

<http://www.gastropods.com>

Natuurhistorisch Museum Rotterdam.

<http://www.nmr.nl/nmr/home.do>

Adressen van de auteurs

J.J. Vermeulen,

Lauwerbes 8,

2318 AT Leiden.

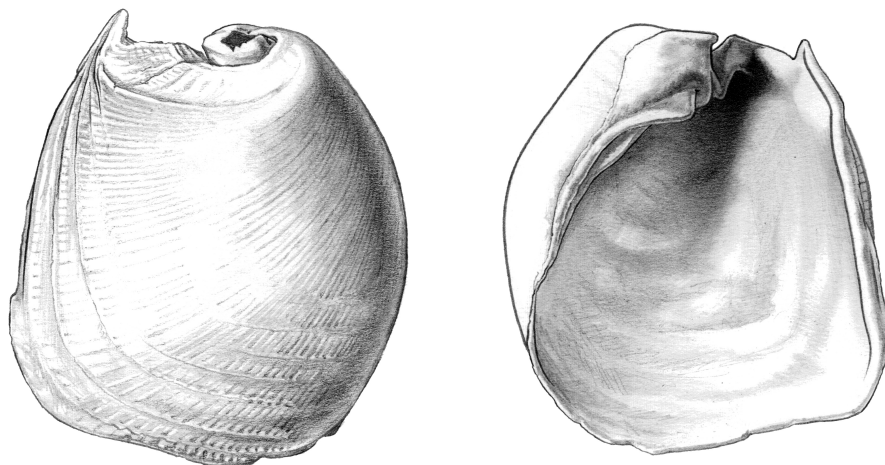
vermeulen@nhn.leidenuniv.nl

E.F. de Vogel

NCB-Naturalis

Postbus 9514

2300 RA Leiden

Philine angulata (Jeffreys, 1867) van Monster, Zuid-Holland, juni 2010. Voor- en achterzijde schelp. Hoogte exemplaar ongeveer 2.4 mm.